

International Observation Mission to Kosovo Municipal Elections 2009	
Misioni Ndërkombëtar i Vëzhgimit në Kosovë për Zgjedhjet komunale 2009	Međunarodna posmatračka misija - Lokalni izbori na Kosovu 2009

IZJAVA O PRELIMINARNIM NALAZIMA I ZAKLJUČCIMA SA DRUGOG KRUGA OPŠTINSKIH IZBORA

Organizacija drugog kruga opštinskih izbora na Kosovu značajno poboljšana; problemi i izazovi i dalje prisutni

Priština, 14. decembar, 2009

Međunarodna misija za posmatranje izbora ENEMO je pratila izborni proces na Kosovu od početka oktobra i svoje prvo saopštenje dala je 16. novembra 2009. a preliminarni izveštaj 9. decembra (dostupan na sajtu www.enemo.eu). Preliminarni izveštaj u nastavku analizira nadgledanje izbora od predizbornih aktivnosti do drugog kruga opštinskih izbora kao i sam dan izbora. Misija će ostati na Kosovu da bi nadgledala proces sakupljanja i obrade rezultata a konačan izveštaj biće izdat u januaru 2010. Za više informacija, molimo Vas da pogledati poslednji deo ovog dokumenta

Preliminarni zaključci

- Pojednostavljena procedura održavanja drugog kruga lokalnih izbora, zajedno sa naporima Centralne izborne komisije (CIK), dovela je do napretka u sprovođenju procedure glasanja, kao i do efikasnijeg brojanja glasova i unošenja podataka.
- Drugi krug izbora je počeo dok zvanični rezultati za skupštine opština još uvek nisu potvrđeni. Zbog činjenice da su se žalbe koje se odnose na razmeštanje kandidata za skupštine još uvek razmatrale i tokom drugog kruga, Centar za brojanje glasova (CRC) se suočio sa ozbiljnim izazovima u pripremanju drugog kruga.
- Izborna kampanja je protekla mirno, a političke aktivnosti su uglavnom bile usmerene na deljenje propagandnog materijala i propagiranje po kućama.
- Usled poništenja rezultata prvog kruga izbora od strane Izborne komisije za molbe i žalbe (IKMZ) na nekoliko biračkih mesta zbog neregularnosti u radu osoblja, CIK je zamenila veliki broj članova izbornih komisija izbornih jedinica. Brojni zahtevi za zamenu osoblja u izbornim jedinicama stizali su i od različitih političkih subjekata.

- ENEMO misija se nada da će neregularnosti i prevare otkrivene tokom prvog kruga biti ispitane i razmotrene od strane nadležnih organa.

- Brojne optužbe za prevaru i manipulisanje upućene od strane većine političkih stranaka, često su površne i bez razumevanja zakonskih i ustavnih mehanizama i sistema koji su neophodni da bi se odlučilo po jednoj žalbi, što je svakako dovelo do kreiranja napete atmosfere u kojoj se dovodi u pitanje legitimnost izbornih rezultata.

- Nastavljeno je oslanjanje na pomoć međunarodne zajednice u organizovanju izbora, koja koliko god da je neprocenjiva, opet s druge strane, polako nameće pitanja odgovornosti, odnosno pitanja spremnosti nadležnih institucija za organizovanje ovakvih događaja.

- Uprkos zakonskom okviru kojim se ističe da je jednakost među polovima 'jedan od osnovnih preduslova za demokratski razvoj društva', učešće žena u radu političkih i državnih institucija na Kosovu je i dalje ograničeno.

- Rašireni običaj porodičnog glasanja koji je uočen, ne samo da je nezakonit, već predstavlja ozbiljno narušavanje veoma važne odlike procesa glasanja – tajnosti. Ovakva zloupotreba glasanja je opšteprihvaćena od strane izbornih institucija i političkih posmatrača, što samo učvršćuje i nastavlja tradiciju isključivanja žena iz političkog života i njihovog sprečavanja u preuzimanju aktivnih uloga u društvu.

- Brojni faktori u okviru javnih institucija i dalje zanemaruju osnovni princip demokratskih izbora o nekorišćenju javnih sredstava u svrhe političke kampanje.

- Izostanak prištinskog okruga sa drugog kruga izbora potvrđuje činjenicu da je neravnomerna medijska kampanja među pripadnicima različitih nacija još prisutnija i raširenija u odnosu na prvi krug.

Prethodna dešavanja

Nakon objavljivanja konačnih rezultata prvog kruga lokalnih izbora 26.novembra 2009, Centrala izborna komisija (CIK) je objavila da će biti potreban drugi krug izbora da bi se odredili pobednici u 21 opštini. U skladu sa zakonom¹, određen je datum održavanja drugog kruga izbora – 13. decembar.

Zakonski okvir

U skladu sa Izbornim pravilom Centralne izborne komisije 10/2009, drugi krug lokalnih izbora je održan pod zakonom određenim uslovima, koji su važili i za prvi krug izbora 15.novembra. Izvesna odstupanja i razlike u odnosu na prvi krug, data su istim Pravilom.

Izborna administracija

Drugi krug izbora za gradonačelnika je počeo dok rezultati izbora za skupštine opština još uvek nisu potvrđeni. Kasno objavljivanje i potvrda konačnih rezultata su zapravo bili posledica grešaka u pakovanju i tabuliranju, nastalih na biračkim mestima i kasnije otkrivenih od strane Centra za brojanje glasova.

Centralna izborna komisija je nadležna za Centar za brojanje glasova, gde je izvršeno prebrojavanje glasačkih listića birača koji su uslovno glasali, birača sa posebnim potrebama, kao i listića pristiglih van Kosova. Centar za brojanje glasova takođe proverava materijal pristigao sa biračkih mesta preko Opštinske izborne komisije (OIC). Centar za brojanje glasova zahteva mnogo vremena za svoj rad i predstavlja jednu od skupljih stavki izbornog procesa, najviše zbog raširene upotrebe glasanja pod posebnim uslovima (uslovnog glasanja)

Zbog činjenice da je odlučivanje po žalbama koje su se odnosile na razmeštanje kandidata za skupštinu još uvek bilo u toku za vreme drugog kruga izbora 13.decembra, Centar se suočio sa pravim izazovom u pripremanju za drugi krug.

Dok su IKMŽ i CIK razmatrale ove žalbe, otkriveni su slučajevi prevare i zloupotrebe na pojedinim biračkim mestima, što je dovelo do poništavanja rezultata na tim mestima. Kredibilitet CIK, kao i kredibilitet budućih izbora bi bili ojačani kada bi nadležni organi ispitali prevare i zakonski gonili sve počinioce. Ne bi se smelo odozolititi da se predsedan sa izbora iz 2007. ponovi. (U martu 2008, IKMŽ je poslala dokumentaciju o neregularnostima i prevarama sa izbora 2007. u ured javnog tužioca. Do danas, nijedna istraga o tome nije pokrenuta².)

Centralna izborna komisija (CIK) je sada prvi put bila odgovorna za organizaciju izbora i može se reći da njen rad i dalje u mnogome zavisi od međunarodne tehničke pomoći. Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) odigrala je važnu savetodavnu ulogu kako na centralnom tako i na lokalnom nivou.

Međunarodna fondacija za izborne sisteme (IFES) je koordinisala najvažnijim aspektima izbornog procesa kao što su rad Centra za brojanje glasova, edukacija birača i glasanje u opštinama na severu Kosova gde etničku većinu čine Srbi. Koordinacija IFESa je uslovljena potpisanim ugovorom o saradnji.

Kako su se javljali problemi i prepreke, ispostavilo se da se CIK sve više povlačila iz takvih situacija a odgovornost prepuštala IFES-u.

Kao što je to bio slučaj i sa prvim krugom, pripreme i logistička podrška sa centralnog nivoa su protekli bez većih teškoća. Na terenu su tokom prvog kruga izbora održanog 15.novembra otkriveni izvesni nedostaci, koji su rezultirali nizom promena u pripremanju za drugi krug.

I opštinske izborne komisije (OIK) i politički predstavnici su odlučili da zamene ukupno 785 članova komisija za drugi krug. CIK je takođe organizovala dodatnu obuku za članove OIK i delegate izbornih komisija u izbornim jedinicama.

Članovi CIK, OIK i članovi izbornih komisija u izbornim jedinicama, sa izuzetkom predsedavajućih u CIKu i OIKu, su izabrani od strane političkih subjekata, kao što je i propisano Ustavom i Zakonom o opštim izborima. Ispostavilo se da veći problem predstavlja činjenica da političari nominuju i postavljaju članove komisija, umesto da se oni biraju na osnovu obrazovanja i profesionalnog iskustva.

Za razliku od prvog kruga izbora, glasački listići ovaj put nisu slati van Kosova. Državljeni Kosova koji žive u inostranstvu su mogli da daunlouduju sa interneta glasački listić i da glasaju online, prateći uputstva i poštujući proceduru takvog načina glasanja.

CIK zaslužuje priznanje za svoje napore da obezbedi pomagala za glasanje za slepe ili ljude sa problemima sa vidom, koji su želeli da glasanje obave bez tuđe pomoći. Iako nije bio prisutan na

svim posećenim biračkim mestima, ovakav pokušaj da se izađe u susret ljudima sa posebnim potrebama svakako doprinosi poštovanju tajnosti glasanja.

Kampanja

Prema svojim ovlašćenjima³, koja CIKu omogućavaju da odlučuje o dužini predizborne kampanje za drugi krug, CIK je 18.novembra odlučila da će kampanja biti ograničena na period od 7 dana, od 5. do 11. decembra. Pojedini učesnici izbora su se žalili da je taj rok bespotrebno toliko skraćen, dok su drugi opet bili zadovoljni trajanjem, smatrajući da će tako i finansijski troškovi biti manji.

Pred sam početak drugog kruga, većina političkih aktivnosti se svodila na formiranje koalicija u pojedinim opštinama da bi se na taj način pridobio što veći broj glasača i pristalica partija koje su ispale iz izborne trke. Sporazum između Demokratskog saveza Kosova (LDK) i Saveza za budućnost Kosova (AAK) da se ujedine protiv Demokratske partije Kosova (PDK) u nekim opštinama je doveo do krize u vladajućoj koaliciji Kosova, i iako su lideri ove dve stranke stalno naglašavali da neće razbijati koaliciju i da će bilo kakva restruktuiranja ostaviti za završetak drugog kruga izbora, govorkanja i nagađanja o krizi vlade su svakako doprinela povećanju tenzije u kampanji.

Lideri stranaka su veoma aktivno putovali po Kosovu da bi podržali kandidate svojih partija na različitim skupovima i mitinzima, ističući pri tom važnost ovih lokalnih izbora za budućnost Kosova na nacionalnom nivou. Mitinzi većih razmera su ovaj put gotovo izostali, za razliku od prvog kruga, i na bilbordima i po ulicama gotovo da nije bilo novih plakata i propagandnog materijala.

Političari su to uglavnom objašnjavali činjenicom da je njihov politički program već poznat biračima, te su se koncentrisali na skupove manjih razmera, propagiranje po kućama i posećivanje ljudi 'od vrata do vrata' i nagovaranje da izađu i glasaju.

I u drugom krugu se nastavila zloupotreba javnih sredstava (što predstavlja kršenje jednog od osnovnih principa Izbornog zakona⁴), već uočena u prvom krugu. Za deljenje propagandnog materijala i za odlazak na mitinge korištena su opštinska vozila ili vozila vlade.

Mediji

Ono što je dominiralo u medijima između dva kruga izbora jesu rasprave o legitimnosti proglašenja nezavisnosti Kosova, mada je dosta prostora dato i programima partija, a predmet mnogih emisija na televiziji i radiju činile su razne optužbe, priznanja političkih ubistava još od početka sukoba na Kosovu i pretnje vladajućoj koaliciji.

Izostanak prištinskog okruga sa drugog kruga izbora potvrđuje činjenicu da je neravnomerna medijska kampanja među pripadnicima različitih nacija još prisutnija i raširenija u odnosu na prvi krug, kada je u medijima dominirala debata o glavnom gradu.

Ponovo je organizovan niz debata u različitim medijima ali prisustvo samo dva kandidata u svakoj od njih, svakako olakšava biračima donošenje odluke.

Nezavisna komisija za medije (NKM) je imala zadatak da nadgleda medije tokom kampanje⁵ i ona je izdavala izveštaje svake dve sedmice na osnovu posmatranja. U svom prvom izveštaju⁶ o medijima u prvoj sedmici kampanje objavljenom 6.novembra, NKM je zaključila da je većina TV i

radio stanica postupala u skladu sa zakonom. Dalje se navodi da, iako zakom ističe odgovornost NKM za sve medije, rad te komisije je ograničen na TV i radio dok je kontrola nad štampanim medijima još uvek neregulisana. To predstavlja rupu, odnosno procep u zakonu koji, prema rečima NKM, 'još treba da se reši nakon izbora.'

Od tog prvog dvonedeljnog izveštaja, uprkos svom nazivu, nijedan izveštaj nije usledio niti je bilo kakvo saopštenje dato na sajtu NKM, iako se u različitim medijama spominjalo objavljivanje drugog izveštaja neposredno pred drugi krug izbora. Osim toga, prema informacijama iz NKM, podnete su četiri zvanične pritužbe na medije. Od toga, dve su rešene davanjem objašnjenja i razjašnjavanjem od strane medija, dok se o druge dve žalbe još uvek odlučuje, čitavih mesec dana pošto su podnete.

Na dan izbora, određen broj kandidata i predstavnika je intervjuisan u raznim emisijama na televiziji. Iako su postavljena pitanja bila usmerena na davanje opšteg komentara o toku procesa, kandidati su često koristili priliku ne samo da pozovu glasače da izađu na izbore, nego i da glasaju za njihovu partiju, što štedstavlja narušavanje predizborne tišine.

U pomenutim intervjuima, izrečene su razne optužbe protivničke strane za različite prevare koje je načinila druga strana. Iako se nastoji da se svi akteri izbora spreče od izricanja ovakvih optužbi, i da ih upute nadležnim organima za rešavanje istih (IKMŽ, policija), one su i dalje prisutne što svakako nameće pitanje o nivou političke kulture i stepenu prisutnosti demokratije kod političara. Ako su ove optužbe istinite (posmatrači ENEMO su bili svedoci nekih od njih), onda još uvek postoji veliki nemar i nepoštovanje čitavog jednog postulata demokratije kojim se ljudima daje pravo da slobodno izražavaju svoju volju putem glasanja. Ako su neosnovane, onda ovakve optužbe prete da ugroze ionako poljuljano poverenje građana u političke stranke.

Građansko društvo

Aktivnosti građana u periodu između prvog i drugog kruga izbora su imale malo uticaja na čitav proces. Kao i u prvom krugu, civilne organizacije su nastavile sa posmatračkim aktivnostima, ali mnogo manjim intenzitetom. Pojedine nevladine organizacije (NVO) su prestale sa bilo kakvim aktivnostima vezanim za izbore a izostala je i edukacija birača za drugi krug.

Koalicija 'Demokratija na delu' je bila aktivna na lokalnom nivou, posećujući opštine i šaljući poruke za slobodne i poštene izbore. Koalicija je održala jednu konferenciju za štampu dan pre stupanja predizborne tišine i dala svoju evaluaciju procesa nakon prvog kruga. Ova koalicija je ostala organizacija sa najvećim brojem akreditovanih posmatrača – 2.393⁷, od kojih je 1448 bilo raspoređeno u sve opštine gde se održavao drugi krug.

Kao međunarodna mreža nevladinih organizacija, ENEMO misija je stekla utisak da se građansko društvo ne bavi dovoljno, barem ne u onoj meri u kojoj se to očekivalo od njih, problemima vezanim za izborni proces.

Učešće žena

Uprkos zakonskom okviru kojim se ističe da je jednakost među polovima 'jedan od osnovnih preduslova za demokratski razvoj društva'⁸, učešće žena u radu političkih i državnih institucija na Kosovu je i dalje ograničeno.

Svih 11 žena kandidata za gradonačelnika je ispalo iz izborne trke još u prvom krugu, a na 21 biračkom mestu kandidati su bila 42 muškarca. Izborna administracija i dalje ima jake predrasude prema ženskom osoblju, jer su samo 12% članova izbornih komisija u izbornim jedinicama bile žene.

Rašireni običaj porodičnog glasanja koji je uočen (posmatrani su slučajevi u 26% biračkih mesta posećenih u drugom krugu), ne samo da je nezakonit, već predstavlja ozbiljno narušavanje veoma važne odlike procesa glasanja – tajnosti. Ovakva zloupotreba glasanja je opšteprihvaćena od strane izbornih institucija i političkih posmatrača, što samo učvršćuje i nastavlja tradiciju isključivanja žena iz političkog života i njihovog sprečavanja u preuzimanju aktivnih uloga u društvu.

Etničke zajednice

U skladu sa Ahtisarijevim planom, različite manjinske zajednice na Kosovu izabrale su svog predstavnika u nekim opštinama gde su izbori održani prvi put. Demokratska turska partija Kosova (KDTP) je pobedila i osigurala prisustvo svojih predstavnika u parlamentu u opštini Mamushe/Mamusa, dok su kosovski Srbi odneli pobjedu u Gračanici, Ranulugu i Klokotu.

U Štrpcu i Novom Brdu su rezultati sa prvog kruga bili takvi da se moralo u drugi krug. Preliminarne informacije iz drugog kruga ukazuju da je bilo značajnijeg odziva birača u ovim opštinama.

Dan izbora

Na dan izbora, 106 posmatrača je raspoređeno da prisustvuje otvaranju biračkih mesta, glasanju i brojanju glasova. Posmatrači su posetili ukupno 538 biračkih mesta u 505 izborne jedinice i pratili su brojanje glasova kao i prenos glasačkih listića u 21 opštinsku izbornu komisiju. Posmatrači ENEMO su popunili 640 obrazaca za posmatranje.

Sve u svemu, izbori su protekli u mirnoj atmosferi, i uprkos mnogo nepovoljnijim vremenskim uslovima u odnosu na prvi krug, izborna administracija je uspela da reši sve probleme tehničke prirode i većina biračkih mesta je otvorena na vreme ili uz manje kašnjenje. Ako uporedimo drugi krug glasanja sa prvim, mora se reći da je ipak došlo do izvesnog poboljšanja u organizaciji samog procesa glasanja, te je, prilikom poseta biračkim mestima, čak 96 biračkih mesta ocenjeno pozitivno. Naravno, neki nedostaci su ostali. Na 4% posećenih biračkih mesta, članovi komisija nisu uvek proveravali mastilo na rukama birača a u 3% biračkih mesta, glasačima nisu uvek proveravana dokumenta, što naravno otvara mogućnosti za višestruko glasanje ili glasanje ili glasanje na više mesta.

Tajnost glasanja nije ivek ispoštovana. Na 26% biračkih mesta primećeno je grupno porodično glasanje, glasanje preko punomoćnika u 6% slučajeva i pokušaji da se utiče na birače na 3% biračkih mesta.

Predstavnici političkih partija za čije kandidate se glasalo su takođe prisustvovali glasanju kao članovi izbornih komisija na 91% biračkih mesta koje su posetili posmatrači ENEMO, a u 89% biračkih mesta. partije su rasporedile posmatrače. Domaći posmatrači su bili prisutni na 87% biračkih mesta, predstavljajući uglavnom koaliciju 'Demokratija na delu'.

Posmatranja sa zatvaranja biračkih mesta i brojanja glasova dovode do zaključka da su napori CIKa za bolju organizaciju glasanja, ipak imali efekta. Prebrojavanje glasova je obavljeno brzo i efikasno, i svuda je ocenjeno kao pozitivno, osim na jednom posećenom biračkom mestu.

Primećeni su, iako retki, i slučajevi nepridržavanja zakonskih procedura, tako da u tri slučaja nije proveravan pečat na glasačkoj kutiji. U dva slučaja, predsednik izborne komisije za tu izbornu jedinicu nije objavio privremene rezultate, a u šest slučajeva, kopija protokola nije bila postavljena na ulaz u biračka mesta, kako je to predviđeno zakonom.

Mnogobrojni problemi koji su uočeni u isporuci materijala Centru za brojanje glasova u prvom krugu sada nisu primećeni a pakovanje i pečačenje listića je proteklo u skladu sa pravilima i uputstvima i tome su prisustvovali svi posmatrači.

Domaći posmatrači su bili prisutni na većini biračkih mesta posećenih od strane ENEMO, osim na jednom.

Proces obrade podataka u Opštinskim izbornim komisijama je takođe protekao organizovanije nego u prvom krugu i ocenjen je pozitivno od strane svih posmatrača. Od ukupno 798 posmatranih biračkih mesta, oko 9% je imalo greške koje se uglavnom tiču popunjavanja obrazaca za usklađivanje rezultata ili načina na koji je materijal pakovan, a Opštinska izborna komisija je uočila sve ove nedostatke.

Žalbe i molbe

Zbog zakasnelog finansiranja od strane Vlade, IKMŽ će prema svojim podacima, biti operativna u punom izdanju u januaru 2010. Sajt IKMŽ je bio u funkciji u kasnijem stadijumu kampanje, i jako mali broj odluka i rešenja je zvanično prevedeno na srpski jezik.

ENEMO će nastaviti sa praćenjem svih uložениh žalbi i pritužbi sve dok konačni rezultati ne budu potvrđeni.

ENEMO ovim putem izražava zahvalnost i odaje priznanje Centralnoj izbornoj komisiji kao i policiji Kosova za saradnju i pomoć u procesu posmatranja. ENEMO misija se takođe zahvaljuje Međunarodnoj civilnoj kancelariji za podršku tokom procesa.

ENEMO misija koristi ovu priliku da izrazi svoju zahvalnost i priznanje donatorima koji su podržali posmatracku misiju: USAID preko Nacionalnog Demokratskog Instituta – NDI, Ambasada Savezne Republike Nemacke, Ambasada Kraljevine Holandije i Vlada Svedske.

Za više informacija, molimo Vas pozovite **+386 49 206 473**

Ovaj dokument je dostupan na albanskom i srpskom jeziku, ali je jedina zvanična verzija na engleskom.

Evropska mreža organizacija za posmatranje izbora (ENEMO) je grupa od 22 vodeće civilne organizacije iz 17 zemalja istočne, centralne Evrope i centralne Azije. Organizacije koje su članice ENEMO su do sada posmatrali više od 140 nacionalnih izbora i obučile su više od 190.000 posmatrača. Cilj ENEMO misije jeste da se zalaže za interese međunarodne zajednice, da unapređuje demokratiju u oblasti u kojoj misija deluje, da objektivno prati i proceni izborni

proces i političko okruženje, kao i da pruži precizan i nepristrasan izveštaj sa posmatranja. Međunarodne posmatračke misije ENEMO daju evaluaciju izbornog procesa koristeći međunarodne standarde koji se primenjuju na demokratskim izborima, kao i merila koja važe u zakonodavstvu i ustavu zemlje u kojoj se izbori održavaju.

Glavni tim ENEMO je stigao na Kosovo po pozivu predsednika republike Kosovo Dr. Fatmira Sejdiua da bi nadgledao opštinske izbore održane 12. oktobra 2009. ENEMO je pripremio za rad 12 dugoročnih posmatrača raspoređenih u 6 timova koji pokrivaju celu teritoriju Kosova i čiji je zadatak da nadgledaju i prate predizborne aktivnosti, uključujući političke kampanje i aktivnosti izborne administracije do 15.novembra. Na dan izbora 15.novembra, ENEMO je rasporedio 106 posmatrača u 563 izborne jedinice, u sve opštine na Kosovu gde su održani izbori.

Glavni tim i 12 dugoročnih posmatrača su ostali na Kosovu i nakon završenog prvog kruga a na dan održavanja drugog kruga izbora 13.decembra na Kosovo je ponovo došlo 106 kratkoročnih posmatrača koji su posetili 538 biračkih mesta u 21 opštini gde se održavao drugi krug izbora.

Za ovu posmatračku misiju, ENEMO posmatrači su došli iz 16 posmatračkih organizacija koje su članice ENEMO kao i iz još 8 zainteresovanih zemalja.

Posmatrački izveštaji ENEMO su sačinjeni na osnovu izveštaja i zapažanja dugoročnih i kratkoročnih posmatrača koji su rukovođeni međunarodnim standardima i nacionalnim Zakonom o izborima. Misija ističe da ovaj drugi preliminarni izveštaj ne predstavlja konačnu, sveobuhvatnu procenu čitavog izbornog procesa. ENEMO će odložiti izdavanje konačnog izveštaja za kraj izbornog procesa u koji spada brojanje glasova, objavljivanje rezultata i eventualne žalbe, te će konačan izveštaj biti objavljen u januaru 2010.